

แนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออก Guidelines to Promote Self Practice on Moral and Ethics in Accordance with Buddhism among Juvenile in the East

บุญรอด บุญเกิด (Boonrod Boongird)¹

พัชรินทร์ รุจิรานุกูล (Patcharin Rujiranukul)²

Received: September 9, 2019

Revised: December 9, 2019

Accepted: January 15, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออก เครื่องมือการวิจัยคือ แนวประเด็นการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม โดยกำหนดผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 12 คน คัดเลือกจากบุคคลที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์คุณลักษณะผู้เข้าร่วมการสนทนาที่กำหนดขึ้น และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่าแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออก ได้แก่ 1) มีการขับเคลื่อน ส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนโดยดำเนินการร่วมกันของสถาบันทางสังคม 3 ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา โดยเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัวที่ใกล้ชิดกับ

¹ ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Department of Religion and Philosophy, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Burapha University

² สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Social Studies, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

เยาวชนมากที่สุด 2) มีการขับเคลื่อน ส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ ในสังคมท้องถิ่นภาคตะวันออก โดยสื่อมวลชนต่าง ๆ ตระหนักและให้ความสำคัญในการผลิต นำเสนอ และเผยแพร่ข่าวหรือรายการที่ส่งเสริม สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา 3) การสร้างบุคคลต้นแบบ การเป็นแบบอย่างที่ดีของบุคคลที่มีชื่อเสียงในท้องถิ่นภาคตะวันออกหรือบุคคลสาธารณะ 4) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 จังหวัด ควรสร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้มีกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในระดับชุมชนจนถึงระดับชาติอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อเป็นเวทีให้เยาวชนได้แสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรม สร้างแรงจูงใจและส่งเสริมขวัญกำลังใจให้แก่เยาวชนโดยการให้รางวัลและกล่าวคำยกย่อง

คำสำคัญ: คุณธรรมจริยธรรม, พระพุทธศาสนา, เยาวชนภาคตะวันออก

Abstract

This research aimed to study the guidelines to promote the practices of morality and ethics in accordance with Buddhism disciplines among juveniles in the East of Thailand. The research tools consisted of focus group discussions comprising 12 participants who were selected according to the research qualification requirement. The result revealed as follows:

The promotion of practice of morality and ethics in accordance with the Buddhism disciplines among the juveniles in the East could be conducted by these four guidelines. First, the cooperation of the three social institutes which are family, educational institutes and religious institutes must be constructed. The initiative institute should be the family as family was the closest to the juveniles. Second, the promotion of the practices must be done through local media. All channels and types of media must realize the significance of Buddhism disciplines and present these on their programs. Third, role models must be created. Famous people in the East, for instance, artists, movie stars or singers

who are popular among the juveniles must be role models who practice themselves along with the Buddhism disciplines. And fourth, all governmental institutes in these four eastern provinces must build up networks to seriously and continually promote and supports activities concerning the practices of morality and ethics in accordance with the Buddhism disciplines among the juveniles in local and national levels in order to give the juvenile stages to express themselves and encourage them by presenting rewards and complements.

Keywords: Moral and Ethics, Buddhism, Juvenile in the East of Thailand

บทนำ

สภาวะทางสังคมในปัจจุบันที่มีการขับเคลื่อนและเกิดการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตของคนในสังคมอย่างมากมายและรวดเร็ว กระแสการพัฒนาด้านเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรุนแรง จากสภาพการเปลี่ยนแปลงโดยบริบททางสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้ส่งผลกระทบต่อถึงการรับรู้ ความรู้สึก ทักษะการใช้ชีวิตและค่านิยมของคนในสังคมที่มีการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับค่านิยมและการขาดคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น และในปัจจุบันปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมไทยได้ทวีความรุนแรง สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากสภาพแวดล้อม และเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไร้พรมแดน ปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม ยังส่งผลกระทบต่อไปถึงเด็ก เยาวชน และประชาชนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทำให้เกิดความหลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน ขาดระเบียบวินัย จึงทำให้ภูมิคุ้มกันของเด็ก เยาวชนและประชาชนในสังคมที่จะต้านทานกับปัญหาต่อสิ่งล่อลวง จนทำให้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมเกิดตามมา สอดคล้องกับเอกสารเผยแพร่ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ม.ป.ป., หน้า 2-3) ที่ได้กล่าวถึงสถานการณ์บ้านเมืองของประเทศไทยเราในปัจจุบันนี้ว่ามีความน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นวิกฤตทางเศรษฐกิจ ปัญหาความเสื่อมถอยในด้านคุณธรรมจริยธรรมของคน ทั้งในระดับนักการเมือง ข้าราชการ หรือคนในแวดวงอาชีพอื่น ๆ ภาพที่เห็นชัดเจนและเป็นข่าว

อยู่ทุกวัน ก็คือ การทุจริตคอร์รัปชัน การก่ออาชญากรรม การเสพและการค้ายาเสพติด ซึ่งแพร่ระบาดไปทั่วในกลุ่มเยาวชนไทย ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมถึงการแต่งกายที่ล่อแหลมของเยาวชนหญิงที่เป็นมูลเหตุก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศ การขายบริการทางเพศ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาการก่อเหตุทะเลาะวิวาท ปัญหาการติดเกมส์ เป็นต้น ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มของเยาวชนดังกล่าว ทุกคนต่างลงความเห็นตรงกันว่า เป็นเพราะเยาวชนไทยของเราขาดการปลูกฝังในด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างยั่งยืน คือ อาจจะมีอยู่บ้างแต่เป็นแบบฉาบฉวย ผลที่ได้จึงไม่มั่นคงถาวร ในขณะที่สังคมไทยต้องการเห็นภาพการพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่การเป็นประชากรของชาติที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ประกอบกับมีรายงานผลการสำรวจของผู้ที่ถูกให้ออกจากงาน เฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของตัวพนักงานเอง พบว่า 17% ถูกให้ออกงานเพราะขาดทักษะความรู้และประสบการณ์ 83% ถูกให้ออกจากงานเพราะปัญหาเรื่องความประพฤติและบุคลิกภาพ ในขณะที่เดียวกันมีผู้ไปสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการในการพิจารณารับคนเข้าทำงานในหน่วยงาน องค์กร และสถาบันต่าง ๆ พบว่า ผู้ประกอบการส่วนมากต้องการบัณฑิตที่มีคุณลักษณะ คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน เสียสละ และมีความรับผิดชอบ ซึ่งปรากฏการณ์ในสังคมดังกล่าวมานี้ เป็นผลมาจากเรื่องของการขาดการปลูกฝังทางด้านคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรมจึงนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของทุกคนและทุกวิชาชีพ หากบุคคลหรือวิชาชีพใดไม่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักยึดขั้นพื้นฐานแล้ว ก็จะทำหน้าที่ผิดร้ายมาสู่ตนเองและสังคมรอบข้างที่ตนเองเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งแนวคิดหรือข้อปฏิบัติดังกล่าวด้านคุณธรรมจริยธรรมล้วนมีอยู่แล้วในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมให้กับเด็ก เยาวชน และประชาชน และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะในชนบท คนในชนบทจะเกี่ยวข้องกับวัดในทุกเวลาของชีวิต โดยใช้เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรม เช่น ทำบุญ บริจาค อุทิศส่วนกุศล หาความรู้ทางธรรม หาความสงบทางจิตใจ เป็นที่ประชุมหรือพบปะสังสรรค์ เป็นสถานศึกษา และบำเพ็ญกุศลในวาระสุดท้ายของชีวิต อีกทั้งยังสร้างความสงบสุขให้แก่คนในสังคม พระพุทธศาสนา

สอนหลักสทธรรม คือ การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม เริ่มตั้งแต่หน่วยเล็กที่สุด คือ ครอบครัว ไปจนถึงระดับประเทศ เช่น หลักปฏิบัติต่อกันระหว่างบิดามารดากับบุตร สามีกับภรรยา ครูอาจารย์กับศิษย์ เพื่อนกับเพื่อน ผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา ถ้าคนในสังคมปฏิบัติตาม สังคมจะมีแต่ความสุขและความเจริญก้าวหน้า นอกจากนี้พระพุทธศาสนาได้สร้างเสริมขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การทำบุญในเทศกาลต่าง ๆ การแสดงความเคารพ มารยาทสังคม การพูดจาสุภาพ เป็นต้น (อมร โสภณวิเชษฐรังค์ และกวี อิศริวรรณ, 2536, หน้า 31-56) ศาสนาจึงได้รับการยกให้เป็นหนึ่งในองค์กรที่ทำหน้าที่ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมให้แก่บุคคล โดยเฉพาะบุคลากรในสังคมระดับเยาวชน ให้ยึดมั่นในสิ่งดีงาม มีศีลธรรมจริยธรรม และความประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร ศาสนาจะช่วยสร้างเจตคติที่ดี มีจิตใจที่งดงาม มีพฤติกรรมที่ประกอบด้วยคุณธรรม ความสุจริต (สุพัตรา สุภาพ, 2544, หน้า 41-42)

ภาคตะวันออก โดยเฉพาะจังหวัดในเขตอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว ได้แก่ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด เป็นจังหวัดที่มีการเคลื่อนย้ายเข้ามาของประชากรจากจังหวัดอื่นเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดปัญหาที่กระทบกับคุณธรรมจริยธรรมสูงตามไปด้วย จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออก จึงสนใจศึกษาแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออก เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ตลอดจนสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แนวทางสำหรับนำไปใช้ในการส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออก

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยมุ่งศึกษาแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออก

ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาวิจัยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก ประกอบด้วยชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด

ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้มีการกำหนดเกณฑ์คุณลักษณะในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่มไว้ดังนี้

1. ตัวแทนจากหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคุณลักษณะ คือ เป็นผู้ที่ยังดำรงตำแหน่งระดับผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 5 ปี ใน 4 จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด

2. ตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน มีคุณลักษณะ คือ เป็นผู้ที่ทำงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือเป็นผู้ที่ทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออก และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก ไม่น้อยกว่า 3 ปี

3. ตัวแทนจากสถาบันศาสนา มีคุณลักษณะ คือ เป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทและความสนใจด้านการเผยแพร่หลักธรรม พระนักพัฒนาหรือเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาไม่น้อยกว่า 5 ปี

จากเกณฑ์คุณลักษณะดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 12 คน เพื่อร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 2 ครั้ง โดยการสนทนากลุ่มครั้งที่ 1 เพื่อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออก และการสนทนากลุ่มครั้งที่ 2 เพื่อสรุปทบทวนประเด็น และร่วมตรวจสอบข้อมูลที่ได้ร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออก ซึ่งผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีดังนี้

1. ตัวแทนจากหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 8 คน ได้แก่
 - 1.1 ตัวแทนระดับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 4 คน
 - 1.2 ตัวแทนครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 4 คน
 2. ตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน จำนวน 2 คน ได้แก่
 - 2.1 ตัวแทนจากกรมกิจการเด็กและเยาวชน จำนวน 1 คน
 - 2.2 ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1 คน
 3. ตัวแทนจากสถาบันศาสนา จำนวน 2 รูป/คน ได้แก่
 - 3.1 ตัวแทนสำนักงานพระพุทธศาสนา จำนวน 1 คน
 - 3.2 ตัวแทนพระสงฆ์ที่มีบทบาทและความสนใจด้านการเผยแผ่หลักธรรม
- จำนวน 1 รูป
- กำหนดแนวประเด็นการสนทนากลุ่ม คือ การส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือเชิญจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอเรียนเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ในการนำเสนอแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากนั้นผู้วิจัยได้ส่งแนวประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่มไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม ให้ศึกษาก่อนเป็นเวลา 1 สัปดาห์ พร้อมนัดหมายเวลา และสถานที่ในการสนทนากลุ่ม ดำเนินการจัดการสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง และภายหลังการสนทนากลุ่มเสร็จสิ้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม และสรุปผลตามขั้นตอนการวิจัยต่อไป

การดำเนินการสนทนากลุ่ม

1. ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามและแนวทางในการสนทนากลุ่มเป็นประเด็นกว้าง ๆ แล้วถามเจาะลึกในรายละเอียด โดยมีประเด็นการสนทนากลุ่ม คือ การส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียง

2. ผู้วิจัยจัดเตรียมการสนทนากลุ่ม

2.1 จัดคณะทำงาน ประกอบด้วย ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้ดำเนินที่การสนทนา และบันทึกเทป และผู้ช่วยและผู้บริการทั่วไป

2.2 ประสานงานเรื่องหมายกำหนดการและเลือกสถานที่ที่ใช้ในการสนทนากลุ่มให้มีขนาดเหมาะสม และปราศจากเสียงรบกวนจากภายนอก

3. ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่ม หลังจากนั้นนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาทำการถอดเทป และวิเคราะห์เนื้อหาตามกรอบสนทนากลุ่ม เพื่อนำเสนอในรูปความเรียง

4. ผู้วิจัยนำข้อมูลผลการวิเคราะห์ตามกรอบสนทนากลุ่มที่ได้ในการสนทนากลุ่มครั้งที่ 1 นำเสนอในการสนทนากลุ่มครั้งที่ 2 เพื่อเป็นการทบทวนและตรวจสอบข้อมูลที่ได้ร่วมกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

จากผลการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียง สามารถสรุปแนวทางได้ดังนี้

1. การขับเคลื่อน ส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชน โดยดำเนินการร่วมกันของสถาบันทางสังคม ต้องมีการขับเคลื่อน ส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชน โดยดำเนินการร่วมกันของสถาบันทางสังคม 3 ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา โดยเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัวที่ใกล้ชิดกับเยาวชนมากที่สุด

1.1 สถาบันครอบครัว ควรมีแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) ครอบครัวให้ความรัก ความเอาใจใส่ และสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีแก่เยาวชน 2) ครอบครัวตระหนักและให้ความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา 3) ครอบครัวมีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาาร่วมกัน เช่น ไปทำบุญ เวียนเทียน หรือกิจกรรมอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนาาร่วมกัน 4) บุคคลในครอบครัวปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติปฏิบัติ และ 5) มีการสั่งสอนอบรมโดยตรงเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพ่อแม่ หรือบุคคลในครอบครัว มีการให้รางวัลเมื่อเยาวชนกระทำดี และลงโทษเมื่อเยาวชนกระทำผิด

1.2 สถาบันการศึกษา ควรมีแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) โรงเรียนตระหนักและให้ความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยมีการกำหนดปรัชญา นโยบาย เป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาที่ส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน 2) โรงเรียนมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้เยาวชนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติ มีการจัดสภาพแวดล้อมและจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม 3) โรงเรียนจัดการเรียนการสอนเพื่ออบรมเพาะหรือปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยการบูรณาการในการเรียนการสอน ไม่เน้นเพียงหลักวิชาการเพียงอย่างเดียว ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนที่เน้นการคิดวิเคราะห์ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาความคิด และเลือกประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองตามหลักเหตุและผล 4) ครูและบุคลากรในโรงเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติปฏิบัติแก่เยาวชน และ 5) โรงเรียนควรมีการยกย่องเยาวชนผู้ประกอบความดีทั้งในและนอกโรงเรียนให้เป็นที่ประจักษ์

1.3 สถาบันศาสนา ควรมีแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างในด้านการเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน 2) พระสงฆ์มีการแนะนำอบรมสั่งสอนเยาวชน โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากลมกล่อมเกล่าจิตใจให้แก่เยาวชน 3) วัดมีการจัดเตรียมสถานที่ให้มีความเหมาะสมในการรองรับการทำกิจกรรม

ด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน และ 4) วัดควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมปลูกฝังคุณธรรม
จริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้เยาวชนได้ปฏิบัติ

ตัวอย่างความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจากการวิจัยมีดังนี้

“...เรื่องคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญในสังคมยุคปัจจุบันอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มเด็กเยาวชน คิดว่าแนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติตนของเด็ก ๆ เยาวชน
นั้นต้องร่วมมือกัน เห็นด้วยกับทุกท่านว่า สิ่งที่สำคัญ คือ ครอบครัว มาก่อนเลย
เด็กเยาวชนส่วนใหญ่ที่มีปัญหาที่มาจากความไม่พร้อมไม่สมบูรณ์ของครอบครัว
นี้แหละ ดังนั้นสถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันสำคัญในการส่งเสริมการปฏิบัติตน
ของเยาวชน...” (ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คนที่ 1,
สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...อยากให้ทุกหน่วยงานตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันที่ใกล้ชิดเยาวชน
หากจะส่งเสริมการปฏิบัติตนโดยเฉพาะเรื่องที่เป็นนามธรรม อย่างคุณธรรมจริยธรรม
มันต้องใช้ระยะเวลามาก ต้องสะสมเรื่อย ๆ คิดว่าต้องเป็นการดำเนินงานร่วมกัน
ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งครอบครัว โรงเรียน วัด ควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริม
แต่น้ำหนักอาจเทหนักหน่อยไปยังครอบครัวและโรงเรียน...” (ตัวแทนหน่วยงาน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดตราด คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ครอบครัว เป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิดเยาวชนมาก รองลงมาคือ โรงเรียน/
สถาบันการศึกษา ซึ่งการส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนมันควรจะต้องเริ่มต้นจาก
สถาบันครอบครัวที่ใกล้ชิดกับเยาวชนมากที่สุด หลังจากนั้นควรเป็นการดำเนินการร่วม
กันของสถาบันอื่นๆ ร่วมด้วย...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัด
ชลบุรี คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...หากจะให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งหรือสถาบันใดสถาบันหนึ่งเป็น
ผู้ขับเคลื่อนส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชน ส่วนตัวคิดว่าคงไม่ได้ผลเท่ากับดำเนินการ
ร่วมกัน และสถาบันที่สำคัญควรเป็นสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน อาทิ
สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา ได้มีส่วนร่วมร่วมกันดำเนินการ
ในเรื่องนี้...” (ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คนที่ 2,
สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา 3 สถาบันนี้ คิดว่า มีความสำคัญในการส่งเสริมและผลักดันการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม ของเยาวชนให้ดีขึ้นได้ เพราะเรื่องคุณธรรมมันยาก ไม่ใช่ว่าจะสอนกันวันสองวันจะเกิด ได้เลย...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดตราด คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...เห็นตัวอย่างยิ่ง แนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออก ต้องมีการขับเคลื่อนเรื่อง คุณธรรมจริยธรรมสำคัญมากในสังคมเราตอนนี้ การส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชน ต้องอาศัยการดำเนินการร่วมกันของสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย...” (ตัวแทน หน่วยงานสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดระยอง คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ในฐานะของพระสงฆ์มองเรื่องคุณธรรมจริยธรรมว่า เป็นเรื่องจำเป็น และสำคัญ ตัวอาตมาก็ทำหน้าที่ส่งเสริมเรื่องนี้มาตลอด และยังเฉพาะการส่งเสริม ให้เกิดในกลุ่มเยาวชนยังสำคัญ สำหรับสถาบันศาสนาถือว่าเป็นสถาบันที่ควรมีบทบาทนี้ ไม่แพ้สถาบันใด ๆ การส่งเสริมควรเป็นการร่วมดำเนินการร่วมกันอย่างในทุกท่านได้ กล่าวมา...” (ตัวแทนสถาบันศาสนา คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ทุกความคิดเห็นของแต่ละท่านเป็นข้อเสนอแนะแนวทางหนึ่งที่เป็น ประโยชน์ ผมมองว่าจะต้องมีการขับเคลื่อน ส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชน โดย สถาบันต่าง ๆ ในสังคมเรา ดำเนินการร่วมกันทั้งสถาบันครอบครัวก็ดี สถาบันการศึกษา แม้กระทั่งสถาบันศาสนา ซึ่งการเริ่มต้นนั้นอาจจะต้องเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัวที่มี ความใกล้ชิดกับตัวของเยาวชนมากกว่าสถาบันใด ๆ...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน จังหวัดชลบุรี คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ครับ เห็นตัวอย่างยิ่งครับ สถาบันครอบครัวควรเป็นจุดเริ่มต้นของ การช่วยส่งเสริมการปฏิบัติของเยาวชนในฐานะที่อยู่ใกล้ชิดกับเยาวชนมากที่สุด และ การดำเนินการใด ๆ ก็ตามมันต้องมีการร่วมมือกัน ช่วยกันทุก ๆ ฝ่าย...” (ตัวแทน สถาบันศาสนา คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...มองเห็นเจตนาของผู้วิจัยในฐานะคนที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษาที่ทุกท่าน ได้กล่าวมาว่า เรื่องคุณธรรมสำคัญ ควรปลูกฝังในเด็กเยาวชน เราในฐานะสถานศึกษา ก็ทำเรื่องนี้มาตลอด เราทำคนเดียวไม่ได้ ต้องได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย

ที่เกี่ยวข้อง บ้าน/ครอบครัวของเยาวชนด้วย สิ่งแวดล้อมรอบตัว วัด/ชุมชนต้องมาร่วมมือกัน สถาบันหลักทางสังคมที่เมื่อสักครู່ท่านผู้ทรงฯ ได้กล่าวไว้ ทั้งครอบครัว การศึกษา ศาสนา สถาบันหลักพวกนี้ต้องร่วมมือกันจริงจัง...” (ตัวแทนหน่วยงาน สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดจันทบุรี คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...เห็นสมควรกับการให้ความสำคัญเรื่องของการส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออก ยิ่งภาคตะวันออกของเรามีแหล่งจิตใจ และมอมเมาเยาวชนเยอะ ต้องมีการขับเคลื่อน และส่งเสริมเรื่องนี้ให้มาก ๆ ประกอบกับบ้านเราเมืองพุทธ มีพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ คุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังให้เยาวชนมี ผ่านทางสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และกัวัด/พระสงฆ์...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดระยอง คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...คิดเห็นตรงกับทุกท่าน ข้อแรกเลย คือ การขับเคลื่อนส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนด้านคุณธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนาต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยร่วมต้นจากครอบครัวให้ความสำคัญและปลูกฝังเป็นลำดับต้น ๆ ...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดจันทบุรี คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...สำหรับครอบครัวเท่าที่เคยทำงานด้านเด็กมาพบว่า ครอบครัวควรมอบความรัก ความเอาใจใส่ ตลอดจนสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีแก่เยาวชนภายในครอบครัว บุคคลในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ หรือคนที่อยู่ในครอบครัวต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ย้ำนะว่าด้านความประพฤติ พ่อแม่ต้องทำให้เห็นเป็นให้ดู...” (ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการพัฒนาเด็กและเยาวชน คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ก่อนอื่นครอบครัวควรตระหนักและให้ความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาเสียก่อน หากมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันแล้ว เป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ไปทำบุญ เวียนเทียน หรือกิจกรรมอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนาร่วมกันภายในครอบครัวจะดี มาก ๆ...” (ตัวแทนสถาบันศาสนา คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...เห็นด้วยครับที่ว่าบุคคลในครอบครัวต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความประพฤติปฏิบัติ พ่อแม่เองต้องสอนลูก ควรจะมีการสั่งสอนอบรมโดยตรงเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพ่อแม่และคนในครอบครัว รวมทั้งมีการให้รางวัลเมื่อเขาทำดี และลงโทษเมื่อเขาทำผิด ไม่ใช่ให้รางวัลอย่างเดียว ทำผิดก็ต้องลงโทษอย่างมีเหตุผลครับ...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดชลบุรี คนที่ 1, สทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ในส่วนของสถาบันการศึกษา ขอเสนอเพิ่มเติมว่า โรงเรียนเองควรตระหนัก และให้ความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจจะมีการกำหนดเป็นปรัชญาหรือเป็นนโยบาย เป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดจันทบุรี คนที่ 1, สทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...คิดว่ากิจกรรมสำคัญเพราะเยาวชนได้ลงมือปฏิบัติ ดังนั้นโรงเรียน ควรจะมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ให้เยาวชนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติ ตลอดจนโรงเรียนต้องมีการจัดสภาพแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น ๆ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดตราด คนที่ 1, สทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ในโรงเรียน ครูและบุคลากรต้องเป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติ ปฏิบัติแก่เยาวชน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการยกย่องเด็กที่ทำดี ทั้งในและนอกโรงเรียน ให้เป็นที่ประจักษ์ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้เยาวชนที่ทำดี...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดตราด คนที่ 2, สทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...จัดการเรียนการสอนเพื่อบ่มเพาะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม อาจอยู่ในรูปแบบของการบูรณาการในการเรียนการสอน โรงเรียนไม่ควรที่จะเน้นเพียงหลักวิชาการอย่างเดียว และที่สำคัญอย่างยิ่งอีกประการ คือ ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนที่เน้นการคิดวิเคราะห์ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาความคิด และเลือกประพฤติปฏิบัติด้วยตนเอง...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดชลบุรี คนที่ 2, สทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...อาตมาคิดว่า ในส่วนของสถาบันศาสนา บุคคลสำคัญหลัก ๆ คือ พระสงฆ์ ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างในด้านการเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน ยิ่งสมัยนี้พระสงฆ์มีพฤติกรรมที่ไม่ดีหลายประการ...” (ตัวแทนสถาบันศาสนา คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...พระสงฆ์ต้องแสดงบทบาทในการแนะนำสั่งสอนเยาวชน มีการแนะนำอบรมสั่งสอนเยาวชนโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากลมกลืนจิตใจให้แก่เยาวชน...” (ตัวแทนสถาบันศาสนา คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ในส่วนของวัดก็ต้องมีความพร้อม มีการจัดเตรียมสถานที่ให้มีความเหมาะสม ในการรองรับการทำกิจกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน เป็นต้น รวมทั้งตัวเองควรจัดกิจกรรม หรือควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้เยาวชนได้ปฏิบัติประจำทุกปี...” (ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาเด็กและเยาวชน คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

2. การขับเคลื่อน ส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ ในสังคมท้องถิ่นภาคตะวันออก ต้องมีการขับเคลื่อนส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ ในสังคมท้องถิ่นภาคตะวันออก โดยสื่อมวลชนต่าง ๆ ตระหนักให้ความสำคัญในการผลิต นำเสนอและเผยแพร่ข่าวหรือรายการที่ส่งเสริม สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ตัวอย่างความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจากการวิจัยมีดังนี้

“...จากประเด็นคำถามในการสนทนาครั้งนี้คิดว่า การส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนอีกแนวทาง คือ การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาในสื่อต่าง ๆ เพราะเยาวชนสมัยนี้เข้าถึงสื่อได้ง่ายและเร็วไม่เหมือนยุคพวกเราก่อน ๆ ...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดจันทบุรี คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...นอกเหนือจากการส่งเสริมผ่านสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว แล้วก็สถาบันศาสนา ผมคิดว่าต้องมีการขับเคลื่อน ส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ อย่างที่พี่จากจันทบุรีบอกแหละครับว่าเยาวชนสมัยนี้เข้าถึงสื่อได้ง่ายและเร็วไม่เหมือนยุคพวกเรา และสื่อค่อนข้างมีอิทธิพลกับเยาวชนสมัยนี้มาก...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดชลบุรี คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ส่วนตัวเองมองว่า สื่อและสื่อมวลชนต่าง ๆ ในสังคมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะช่วยส่งเสริมเรื่องนี้ได้ ช่วยนำเสนอและเผยแพร่ข่าวหรือรายการที่ส่งเสริมสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดจันทบุรี คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...เชื่อมกับความคิดเห็นของท่านผู้ทรงฯ ท่านนี้ อาตมาเห็นด้วยว่า ต้องมีการขับเคลื่อนส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ อาตมามองว่า สื่อต้องตระหนักเห็นความสำคัญของเรื่องนี้ และช่วยกันนำเสนอเรื่องราวคุณธรรมจริยธรรม เรื่องราวเด็กดีมีคุณธรรม...” (ตัวแทนสถาบันศาสนา คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...สื่อมีการผลิต นำเสนอ รวมทั้งการเผยแพร่ข่าวหรือรายการที่ส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งต้องมีการขับเคลื่อนส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ เห็นด้วยเลย เพราะว่ามีอิทธิพลกับชีวิตของคนในปัจจุบัน แม้กระทั่งเด็กและเยาวชน...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดระยอง คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...แนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยมีเจตนาที่ดีในการพัฒนาเยาวชนซึ่งต่อไป คือ อนาคตที่ดีของชาติ ส่วนตัวเห็นด้วยกับทุกท่าน ซึ่งนอกเหนือจากครอบครัว โรงเรียน ยุคนี้ก็ต้องให้ความสำคัญกับสื่อ เพราะมีอิทธิพลอย่างมาก สื่อมวลชนต่าง ๆ ต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรม...” (ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ในยุคปัจจุบัน อย่างที่หลายท่านกล่าวว่า สื่อต่าง ๆ มีผลและอิทธิพลอย่างยิ่ง มีผลต่อการแสดงออกเชิงพฤติกรรมของเยาวชน ดังนั้นเราควรให้สื่อได้มีส่วนในการส่งเสริมขับเคลื่อนการส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนด้วย...” (ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...คิดว่า สื่อมวลชนต่าง ๆ ต้องให้ความสำคัญเผยแพร่ข่าวหรือรายการที่ส่งเสริมหรือสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งความกตัญญู ความมีวินัย ความขยันหมั่นเพียร อย่างที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมา เป็น

คุณธรรมสำคัญที่ควรมีในเด็กเยาวชนทั้งสิ้น...” (ตัวแทนสถาบันศาสนา คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...นอกเหนือจากการปลูกฝังของครอบครัว โรงเรียนแล้ว ตอนนี้อยู่เทคโนโลยีเด็กเข้าถึงได้เร็ว เราควรมีการขับเคลื่อนรวมทั้งการส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ ในสังคมท้องถิ่นภาคตะวันออกเรา จันทบุรี ระยอง ตราด ชลบุรี ถ้าสื่อเห็นความสำคัญและตระหนักเรื่องนี้ ร่วมผลิตรายการมาเผยแพร่เป็นรายการน้ำดีที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมส่งเสริมเยาวชน...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดตราด คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...เห็นด้วยที่จะมีการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านรูปแบบการนำเสนอของสื่อต่าง ๆ...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดระยอง คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...เป็นเรื่องที่น่าสนใจที่สื่อมวลชนต่าง ๆ จะให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการปฏิบัติของเยาวชน ช่วยกันส่งเสริมทุกช่องทาง เชื่อว่าถ้าร่วมมือกันอย่างจริงจังและต่อเนื่องต้องเห็นผลเป็นรูปธรรม...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดตราด คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...การนำเสนอเรื่องราวดี ๆ ของเยาวชน การเผยแพร่กิจกรรมของเยาวชนที่ไปทำความดี ยกย่องผ่านรูปแบบต่าง ๆ ในสื่อ จะทำให้เยาวชนอื่น ๆ เห็นและอยากปฏิบัติตาม ดังนั้นสื่อควรมีบทบาทในการส่งเสริมและขับเคลื่อนด้านนี้ด้วย...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดชลบุรี คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

3. การสร้างบุคคลต้นแบบเพื่อให้เป็นบุคคลตัวอย่างแก่เยาวชน การสร้างบุคคลต้นแบบ และการเป็นแบบอย่างที่ดีของบุคคลที่มีชื่อเสียงในท้องถิ่นภาคตะวันออกหรือบุคคลสาธารณะ เช่น กลุ่มศิลปิน นักแสดง นักร้องที่เยาวชนชื่นชอบ เพื่อให้เป็นบุคคลต้นแบบแก่เยาวชน

ตัวอย่างความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจากการวิจัยมีดังนี้

“...เหนือสิ่งอื่นใดจะบอกจะสอนแค่ไหนก็ไม่เท่ากับการทำตัวเป็นแบบอย่าง ดังนั้นแบบอย่างที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญ เช่น พ่อแม่ก็ต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี

ด้านการปฏิบัติตน มีคุณธรรมจริยธรรม เยาวชนถึงจะเชื่อและปฏิบัติตามโดยไม่เกิดความขัดแย้งในใจ...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดระยอง คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...เรื่องคุณธรรมจริยธรรม เห็นด้วยว่าการส่งเสริมด้านนี้ขาดไม่ได้ คือ การทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีเพราะเรื่องนี้มันเป็นนามธรรม ต้องทำให้เห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งการทำตนเป็นแบบอย่างนั้นเป็นสิ่งที่ชัดเจนที่สุด ในกลุ่มเด็กและเยาวชนด้วยกันเอง อาจจะไม่จูงใจพอ ยุคนี้เยาวชนมีศิลปินที่เขารัก เขาชื่นชอบ ถ้าเป็นไปได้กลุ่มศิลปิน อาจถูกหยิบยกมาเป็นบุคคลต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรม...” (ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...เห็นด้วยกับท่านผู้ทรงฯ ท่านที่สอง ส่วนตัวคิดว่าการสร้างบุคคลต้นแบบ ให้มาเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน เช่น บุคคลที่มีชื่อเสียงในท้องถิ่น บุคคลสาธารณะ เช่น กลุ่มศิลปิน นักแสดง นักร้องที่เยาวชนชื่นชอบ เยาวชนเขาจะอยากจะทำตาม คนที่เขาชื่นชอบ...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดตราด คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...เป็นอีกแนวทางหนึ่ง เห็นด้วยที่ว่าความเป็นแบบอย่างที่ดีของบุคคลที่มีชื่อเสียง เช่น ในท้องถิ่นภาคตะวันออกของเราหรือกลุ่มที่เยาวชนชื่นชอบ ชื่นชม สร้างบุคคลต้นแบบ เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่เยาวชน จะเป็นอีกแรงจูงใจให้เขาปฏิบัติตนเป็นคนดี...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดชลบุรี คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...มันไม่มีสูตรเบ็ดเสร็จตายตัว ต้องใช้วิธีการส่งเสริมหลาย ๆ วิธี การเป็นแบบอย่างเป็นอีกวิธีการที่เห็นเป็นรูปธรรม เป็นแรงดึงดูดใจให้เด็กอยากเป็นคนดีที่เขาชื่นชอบ...” (ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ในยุคที่สังคมเราเปลี่ยนแปลง มีความทันสมัย เด็กเข้าถึงสื่อได้ง่าย และรวดเร็ว การเป็นแบบอย่างที่ดีของบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือบุคคลสาธารณะพวกนี้ เช่น พวกกลุ่มดารานักแสดง พวกนักร้องสมัยใหม่ ๆ ที่เยาวชนเขาชื่นชอบ คัดเลือกบุคคลที่ทำตนดี ๆ ยกเขามาเป็นแบบอย่าง โดยสร้างให้เป็นบุคคลต้นแบบให้กับเยาวชน ก็จะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมของเยาวชน...”

(ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดตราด คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ในฐานะพระสงฆ์ ที่ทุกท่านกล่าวถึงต้นแบบการเป็นแบบอย่างที่ดีนั้น อตมาสนับสนุนแนวคิดนี้ การส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนนี้ทำได้หลากหลายวิธีและอย่างไร้ที่โยมท่านหนึ่งกล่าวว่า ไม่มีสูตรตายตัว หรือ พูดย่าง ๆ ว่าไม่มีวิธีใดวิธีหนึ่งจะดีที่สุด แต่การเป็นแบบอย่างจะทำให้เยาวชนเห็นภาพ เห็นว่าปฏิบัติแล้วได้อย่างไร มันเป็นรูปธรรม และยิ่งคนนั้นเป็นคนที่เขาชื่นชอบ อตมาคิดว่ายิ่งดีใหญ่ เป็นเหมือนแรงจูงใจ...” (ตัวแทนสถาบันศาสนา คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ผมเห็นด้วยกับทุกความคิดเห็นของแต่ละท่าน และดีใจที่ทุกคนพยายาม จะช่วยกันส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนอนาคตของชาติเรา ผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติตน เพราะเรา คือ คนที่พร่ำสอนเขา ถ้าเราทำไม่ได้ ปฏิบัติตนไม่ดีจะสอนเขาได้อย่างไร ดังนั้นการเป็นแบบอย่างที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญ...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดชลบุรี คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ครับ เห็นด้วยอย่างยิ่ง การเป็นแบบอย่าง การสร้างบุคคลต้นแบบ ให้เป็นแบบอย่างแก่เยาวชน อย่างน้อยเขาก็เห็นว่าปฏิบัติแล้วได้ตัวอย่างไร ในภาคตะวันออก เรามีบุคคลใดที่นายก่อง มีคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา เช่น มีความกตัญญูกตเวที ยกย่องเขาให้บุคคลต้นแบบ ให้เยาวชนอยากทำอยากเป็นแบบเขา สร้างสำนึกความตระหนักผ่านบุคคลตัวอย่างพวกนี้...” (ตัวแทนสถาบันศาสนา คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ดีเลย เอาบุคคลสาธารณะ หรือบุคคลในภาคตะวันออกของเราแหละ เห็นด้วย หรือเอาคนที่เยาวชนเขารู้จัก คนที่มีชื่อเสียง ยกย่องให้เขาเป็นบุคคลต้นแบบ หรือเป็นบุคคลตัวอย่างในด้านคุณธรรมจริยธรรมเรื่องต่าง ๆ โดยอาจเป็นคนในอายุ รุ่นราวคราวเดียวหรือใกล้เคียง ๆ เขา ยกย่องให้เป็นบุคคลต้นแบบ...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดจันทบุรี คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...เห็นสมควรกับการให้มีบุคคลต้นแบบ เพราะอย่างที่ทุกท่านกล่าวว่า มันจะเห็นเป็นรูปธรรม สร้างและยกย่องบุคคลต้นแบบด้านความกตัญญูกตเวที บุคคล

ต้นแบบด้านความมีวินัย บุคคลต้นแบบด้านความเมตตากรุณา บุคคลต้นแบบด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ แล้วทำให้เห็นว่าสังคมยกย่องบุคคลเช่นนี้ คิดว่าในเยาวชนก็อยากจะทำเนิ่นชีวิตหรือปฏิบัติตามเพื่อให้คนในสังคมยกย่องเช่นกัน...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดระยอง คนที่ 2, สทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...เห็นตรงกับทุกท่าน การทำให้เยาวชนเขาเห็นว่า ปฏิบัติแล้วดี สังคมยกย่องก็คือ การสร้างบุคคลต้นแบบ ยกย่องบุคคลที่ดี มีความประพฤติเป็นบุคคลตัวอย่าง เยาวชนเขาจะได้เห็นเป็นรูปธรรม...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดจันทบุรี คนที่ 2, สทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

4. การสร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้มีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 จังหวัด ควรสร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้มีกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในระดับชุมชนจนถึงระดับชาติอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อเป็นเวทีให้เยาวชนได้แสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรม สร้างแรงจูงใจและส่งเสริมขวัญกำลังใจให้แก่เยาวชนโดยการให้รางวัลและกล่าวคำยกย่อง

ตัวอย่างความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจากการวิจัยมีดังนี้

“...ประเด็นสุดท้ายต่อการสนทนากลุ่มที่อยากเสนอแนะ คือ การสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดแก่เยาวชน ซึ่งกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมอาจมีหลากหลายลักษณะ แต่สิ่งสำคัญ คือ ต้องมีการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน...” (ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คนที่ 2, สทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ผมอยากให้มีเวทีสำหรับให้เยาวชนได้แสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรม สร้างแรงจูงใจและส่งเสริมขวัญกำลังใจให้แก่เยาวชน ซึ่งอาจออกมาในรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดชลบุรี คนที่ 1, สทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ส่วนตัวเองมองว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 จังหวัดเลย น่าจะจับมือกันสร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินการส่งเสริม หรือสนับสนุนให้มีกิจกรรมคุณธรรม

จริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนที่จะเป็นเวทีให้เยาวชนได้แสดงออก
อย่างที่ท่านผู้ทรงฯ ท่านที่สองกล่าวไว้...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จังหวัดจันทบุรี คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...อาตมาเห็นด้วยกับการที่จะสร้างเครือข่ายความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ
เพื่อดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม อาจจะมีอยู่ในระดับชุมชนหรือสูง
กว่านั้น...” (ตัวแทนสถาบันศาสนา คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...ควรสร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินการส่งเสริม เช่น หน่วยงานภาครัฐที่
เกี่ยวข้องของทั้ง 4 จังหวัด มาช่วยกันดำเนินกิจกรรมโครงการเพื่อพัฒนาเยาวชนทั้ง
4 จังหวัด ภาคตะวันออกจะมีพลังมาก มาร่วมขับเคลื่อนเรื่องนี้ไปด้วยกัน...” (ตัวแทน
หน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดระยอง คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม
2561)

“...แนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทาง
พระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออก อีกแนวทางหนึ่ง คือ การสร้างเครือข่าย
เพื่อดำเนินการส่งเสริมให้มีกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา
อย่างที่ท่านผู้ทรงฯ หลายท่านกล่าว แต่ขอเสริมและย้ำว่า การดำเนินกิจกรรมใดก็ตาม
ต้องต่อเนื่องและจริงจังจึงจะเห็นผลเป็นรูปธรรม...” (ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ
การพัฒนาเด็กและเยาวชน คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...เห็นด้วยกับผู้ทรงฯ ท่านที่สองที่คิดว่า ควรจัดให้มีเวทีให้เยาวชนได้
แสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้แก่เยาวชน อีกทั้ง
หากมีกิจกรรมที่ส่งเสริมขวัญกำลังใจให้แก่เยาวชน กล่าวคือ เมื่อจัดกิจกรรมก็ควร
มีการให้รางวัลด้วย ก็จะเป็นอีกแรงจูงใจหนึ่ง...” (ตัวแทนสถาบันศาสนา คนที่ 2,
สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ยังเป็นคุณธรรมสำคัญตามหลักของ
พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่ควรปลูกฝังให้แก่เยาวชนไทยผ่านรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้
กล่าวมา ซึ่งอีกแนวทางที่ขอเสนอแนะ คือ การจัดกิจกรรมในลักษณะเครือข่ายอย่าง
ที่ทุกท่านเสนอมา ตลอดจนคิดว่า การจูงใจโดยการให้รางวัล หรือง่ายที่สุด คือ
การกล่าวคำยกย่องเป็นสิ่งที่สำคัญ...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จังหวัดตราด คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...เห็นด้วยว่า ภายใต้อาณัติความร่วมมือที่เป็นเครือข่ายร่วมกันดำเนินงานกิจกรรมโครงการใด ๆ เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดจันทบุรี คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...แนวทางอีกทางที่หลายท่านเสนอและเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ การสร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินการสนับสนุนให้มีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชน ถ้ามองในมุมเล็ก คือ การสร้างเครือข่ายระดับชุมชน แต่ถ้ามองในมุมใหญ่ขึ้น คือ การสร้างเครือข่ายระดับจังหวัด ระดับภาค หากทำได้จะเห็นภาพความร่วมมือที่มีพลังอย่างยิ่ง...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดตราด คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...การนำเสนอเรื่องราวดี ๆ ของเยาวชน การเผยแพร่กิจกรรมของเยาวชนที่ไปทำความดี ยกย่องผ่านรูปแบบต่าง ๆ ในสื่อ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจเกิดขึ้นภายใต้งานกิจกรรมโครงการใด ๆ ที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้น จะเป็นเวทีสำหรับเยาวชนในการแสดงออก และทำให้เห็นความสำคัญด้านการปฏิบัติให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม การดำเนินการของภาครัฐอาจทำงานเป็นเครือข่ายใหญ่ทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด หากจับมือกันสร้างสรรค์กิจกรรมดี ๆ ออกมา ทำจริงอย่างต่อเนื่องเพื่ออนาคตของเยาวชนเรา เป็นอีกแนวทางที่น่าสนใจ...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดชลบุรี คนที่ 2, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

“...เห็นด้วยที่จะมีการสร้างเครือข่ายของความร่วมมือในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการร่วมกันดำเนินงานกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด หากผนึกกำลังร่วมกันดำเนินกิจกรรมหลัก 1-2 กิจกรรม ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง มีการติดตามผลการดำเนินโครงการ คิดว่าจะเห็นผลเป็นรูปธรรม...” (ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดระยอง คนที่ 1, สนทนากลุ่ม, 20 สิงหาคม 2561)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยที่นำเสนอข้างต้น ผู้วิจัยแบ่งการอภิปรายผลการวิจัยเป็นประเด็น ดังนี้

1. แนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มจากการขับเคลื่อน ส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชน โดยดำเนินการร่วมกันของสถาบันทางสังคม ร่วมกับการขับเคลื่อน ส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ ในสังคมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การสร้างบุคคลต้นแบบเพื่อให้เป็นบุคคลตัวอย่างแก่เยาวชน และสร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้มีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าแนวทางการส่งเสริมดังกล่าวนี้ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนโดยสถาบันทางสังคม 3 ฝ่ายที่เกี่ยวข้องดำเนินการร่วมกัน คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา เริ่มต้นจากสถาบันครอบครัวที่ใกล้ชิดกับเยาวชนมากที่สุด กล่าวคือสถาบันครอบครัว

1.1 สถาบันครอบครัว ควรมีแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การให้ความรัก ความเอาใจใส่และสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่เยาวชน ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชนที่สำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของอิสระพงศ์ แสงมุกดา (2552) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยแล้วพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนในเขตอำเภอชำสูง จังหวัดขอนแก่น ที่กำลังก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมชนบทอยู่ในขณะนี้ คือ ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งเสพติด ปัญหาเกี่ยวกับการทะเลาะวิวาท ปัญหาเกี่ยวกับลัทธิบริโภคนิยม ปัญหาเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ และดื่มเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นเพราะกระแสวัฒนธรรมเมืองได้รุกคืบเข้าสู่ชนบทอย่างรุนแรงและรวดเร็ว อีกสาเหตุหนึ่งเพราะความบกพร่องทางครอบครัว การขาดความอบอุ่นจากครอบครัวเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ความรัก ความเอาใจใส่ และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่เยาวชนจะทำให้เยาวชนมีการปฏิบัติตนที่ดี นอกจากนี้ครอบครัวต้องมีความตระหนักและให้ความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันแล้วส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น

ไปทำบุญ เวียนเทียน หรือทำกิจกรรมอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนบุคคลในครอบครัวควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติปฏิบัติ และมีการสั่งสอนอบรมโดยตรงเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพ่อแม่หรือบุคคลในครอบครัว รวมทั้งมีการให้รางวัลเมื่อเยาวชนกระทำความดี และลงโทษเมื่อเยาวชนกระทำความผิด

1.2 สถาบันการศึกษา ควรมีแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย โรงเรียนตระหนักและให้ความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยมีการกำหนดปรัชญา นโยบาย เป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาที่ส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้เยาวชนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติ มีการจัดสภาพแวดล้อมและจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนจัดการเรียนการสอนเพื่อบ่มเพาะหรือปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยบูรณาการในการเรียนการสอน ไม่นั้นเพียงหลักวิชาการเพียงอย่างเดียว ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนที่เน้นการคิดวิเคราะห์ให้เยาวชนเพื่อพัฒนาความคิด และเลือกประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองตามหลักเหตุและผล ครูและบุคลากรในโรงเรียนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประพฤติปฏิบัติให้แก่เยาวชน และโรงเรียนควรมีการยกย่องเยาวชนผู้ประกอบความดีทั้งในและนอกโรงเรียนให้เป็นที่ประจักษ์ สอดคล้องกับที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ม.ป.ป., หน้า 4-5) ได้กล่าวถึงการวางแผนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ประกอบด้วย การสอนโดยตรงในรายวิชา การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยบูรณาการไว้ในการเรียนการสอน การสนับสนุนส่งเสริมงานด้านกิจกรรมนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ผู้สอนต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน การให้รางวัล และการยกย่องชมเชยผู้เรียนที่ทำความดีกระทำตนเป็นประโยชน์แก่สังคม ซึ่งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักศึกษาหรือผู้เรียน สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงคือ ความถี่ในการปฏิบัติ โดยการตอกย้ำหลายครั้ง การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักศึกษาจึงจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กันไปกับการพัฒนาในส่วนอื่น ๆ ครูอาจารย์จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมาก นอกเหนือจากบิดามารดา ญาติพี่น้อง และสภาวะ

แวดล้อมอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งในเรื่องนี้พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง บทบาทของครู อาจารย์ในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันเอาไว้ว่า ครู อาจารย์จะต้องทำหน้าที่เป็นหลักสำคัญให้กับผู้เรียน 2 อย่าง คือ ชี้นำชีวิตที่ดีมาแก่ผู้เรียน และปลูกให้เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน

1.3 สถาบันศาสนา ควรมีแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชน ด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างในด้านการเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของพระสงฆ์ การแนะนำอบรมสั่งสอนเยาวชน โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาถ่อมเกล่าจิตใจให้แก่เยาวชน วัดควรมีการจัดเตรียมสถานที่ให้มีความเหมาะสมในการรองรับ การทำกิจกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน วัดมีกิจกรรมที่ส่งเสริมปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้เยาวชนได้ปฏิบัติ

จากที่กล่าวมาถึงการขับเคลื่อนส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชน โดยดำเนินการ ร่วมกันของสถาบันทางสังคมจะมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสมสุข นิธิอุทัย (2554) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทยพบว่า จุดเริ่มต้น ของการพัฒนาเยาวชน คือ การมีทัศนคติที่ดีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เยาวชน กระทำพฤติกรรมนั้น การส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการพัฒนาเยาวชน บทบาทของสถาบันทางสังคมมีส่วนอย่างยิ่งในการอบรมสั่งสอน ชัดเกล้า และเป็น แบบอย่างให้แก่เยาวชนเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาไกรสร โชติปัญโญ (2552) ที่ศึกษาวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาเยาวชน จะต้องดำเนินการภายใต้การมีส่วนร่วมของสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะครอบครัวเป็น สถาบันหลักในการมีส่วนร่วมป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเยาวชน และบทบาทของ พระสงฆ์มีความสำคัญในการดำเนินการภายใต้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ต่อเนื่อง ในการปลูกฝังและชัดเจนเยาวชนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม เป็นคนดีมีศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรมต่อไป สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริวรรณ กันศิริ, ยุภาติ ปณะราช และไพรินทร์ เหมบุตร (2559) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า แนวทาง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การกำหนด

ปรัชญา นโยบายและเป้าหมาย สถานศึกษาควรจัดตั้งคณะทำงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน และจัดตั้งคณะทำงานที่ทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ข้อมูล การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน รวมทั้งจัดตั้งคณะทำงานที่ทำหน้าที่ศึกษา ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน และจัดตั้งคณะกรรมการสำรวจสภาพการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน โดยคณะทำงานชุดต่าง ๆ จะประกอบไปด้วย ภาคร่วม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน โดยเฉพาะภาคร่วมที่มาจากสังคมนอกสถานศึกษา การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญเรื่องการจัด สภาพแวดล้อม และการจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน คณะทำงานการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนและผู้บริหารสถานศึกษาควรวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมากำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ให้มีความสอดคล้องกับปรัชญา นโยบาย และเป้าหมายของโรงเรียน สถานศึกษา ควรจัดทำประกาศแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนให้ปรากฏต่อ สาธารณชน สถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้าน การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

2. การขับเคลื่อนส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนสามารถทำผ่านสื่อมวลชน ต่าง ๆ ในสังคมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสื่อมวลชนต่าง ๆ ต้องตระหนักให้ ความสำคัญในการผลิต นำเสนอ และเผยแพร่ข่าวหรือรายการที่ส่งเสริมสอดแทรก คุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการสร้างบุคคลต้นแบบ การนำเสนอบุคคลต้นแบบเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน ซึ่งบุคคลต้นแบบนั้น อาจจะเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือบุคคลสาธารณะ เช่น กลุ่มศิลปินนักแสดง นักร้องที่เยาวชนชื่นชอบ เพราะบุคคลต้นแบบดังกล่าวจะเป็น ที่รู้จักและเยาวชนจดจำได้ง่าย ประการสำคัญ คือ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 จังหวัด ควรสร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้มีกิจกรรมคุณธรรม จริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในระดับชุมชนจนถึงระดับชาติ อย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อเป็นเวทีให้เยาวชนได้แสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรม สร้างแรงจูงใจและส่งเสริมขวัญกำลังใจให้แก่เยาวชนโดยการให้รางวัลและกล่าวคำ ยกย่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการดำเนินการร่วมกันของสถาบันทางสังคม 3 ฝ่าย คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา ในการดำเนินงานร่วมกันส่งเสริมการปฏิบัติตนของเยาวชนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา
2. สื่อมวลชนต่าง ๆ ในสังคมต้องถักนิตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตระหนักและให้ความสำคัญในการผลิต นำเสนอ และเผยแพร่ข่าวหรือรายการที่ส่งเสริมสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา
3. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 จังหวัด มีการสร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนให้มีกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนร่วมกัน ตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับชาติอย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อเป็นเวทีให้เยาวชนได้แสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรม
4. มีการสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมขวัญกำลังใจให้แก่เยาวชนโดยการให้รางวัลและกล่าวคำยกย่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาพัฒนารูปแบบการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นรายด้าน เช่น ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้ว่าง่าย ความเมตตากรุณา ความขยันหมั่นเพียร และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพื่อเป็นรูปแบบของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแต่ละด้านอย่างเหมาะสม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้ (จากเงินอุดหนุนรัฐบาล) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 มหาวิทยาลัยบูรพา ผ่านสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เลขที่สัญญา 072/2561

รายการอ้างอิง

- คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (ม.ป.ป.). *เอกสารเผยแพร่ความรู้เรื่อง การเรียนการสอนที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม*. เข้าถึงได้จาก http://www.edu.ru.ac.th/images/edu_files/KM06km_virtue-curriculum.pdf
- ตัวแทนจากสถาบันศาสนา คนที่ 1. (2561, 20 สิงหาคม). *ผู้แทนสำนักงานพระพุทธศาสนา*. สนนากลุ่ม.
- ตัวแทนจากสถาบันศาสนา คนที่ 2. (2561, 20 สิงหาคม). *พระเจ้าอาวาส*. สนนากลุ่ม.
- ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คนที่ 1. (2561, 20 สิงหาคม). *ผู้แทนกรมกิจการเด็กและเยาวชน*. สนนากลุ่ม.
- ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คนที่ 2. (2561, 20 สิงหาคม). *นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด*. สนนากลุ่ม.
- ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดจันทบุรี คนที่ 1. (2561, 20 สิงหาคม). *ผู้บริหารสถานศึกษา*. สนนากลุ่ม.
- ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดจันทบุรี คนที่ 2. (2561, 20 สิงหาคม). *ครูผู้สอน*. สนนากลุ่ม.
- ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดชลบุรี คนที่ 1. (2561, 20 สิงหาคม). *ผู้บริหารสถานศึกษา*. สนนากลุ่ม.
- ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดชลบุรี คนที่ 2. (2561, 20 สิงหาคม). *ครูผู้สอน*. สนนากลุ่ม.
- ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดตราด คนที่ 1. (2561, 20 สิงหาคม). *ผู้บริหารสถานศึกษา*. สนนากลุ่ม.
- ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดตราด คนที่ 2. (2561, 20 สิงหาคม). *ครูผู้สอน*. สนนากลุ่ม.
- ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดระยอง คนที่ 1. (2561, 20 สิงหาคม). *ผู้บริหารสถานศึกษา*. สนนากลุ่ม.
- ตัวแทนหน่วยงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดระยอง คนที่ 2. (2561, 20 สิงหาคม). *ครูผู้สอน*. สนนากลุ่ม.

- พระมหาไกรสร โชติปถุญ. (2552). รายงานวิจัยเรื่อง การศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิต อย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม. ลำพูน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน.
- ศิริวรรณ กันศิริ, ยุภาดี ปณระชา และไพรินทร์ เหมบุตร. (2559). การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัดกำแพงเพชร. ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 3 (ฉบับที่ 2) (หน้า 32-33). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สมสุข นิธิอุทัย. (2554). การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุพัตรา สุภาพ. (2544). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ และกวี อิศริวรรณ. (2536). พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- อิสระพงศ์ แชนงมุกดา. (2552). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการจัดกิจกรรมโครงการมวลชนสัมพันธ์เพื่อแก้ปัญหาเยาวชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธร อำเภอข้าสูง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.